

נתיב הכעס

פרק א

בספרי משלי (י"ד) ארץ אפים רב תבונה וקצר רוח מרים אולת. שלמה המלך רצה לומר כי האדם שהוא קשה לכעוס הוא רב תבונה וזה כמו שאמר שלמה בספר קהלת (ו') וכעס בחיק כסילים יגוה וזה מפני כי הכעס הוא התפעלות האדם וכל התפעלות הוא לגשם שהוא מהפעל ולפיכך אמר וכעס בחיק כסילים יגוה שהכסיל הוא רחוק מן השכל אבל מי שהוא בעל ארץ אפים והוא קשה לכעוס דבר זה מורה על שהוא רב תבונות מפני שהוא שכלי אין בו התפעלות לכך הוא קשה לכעוס. ואמר וקצר רוח מרים אולת פי' כי מי שהוא קצר רוח דבר זה הוא שהפריש ממנו אולת כמו מרים וזה כי אף שהוא חכם מ"מ כאשר הוא ממהר לכעוס וזה הפרשת אולת. ובמקום אחר (משלי ט"ז) אמר טוב ארץ אפים מגבור ומשל ברנחו מלוכד עיר. קרא מי שהוא ארץ אפים גבור מפני שעומד בגבור ואינו מקבל התפעלות ומי שמושל וכובש ברנחו שלא יצא הוא יותר גדול מלוכד עיר שכובש את העיר כי העיר הוא דבר גשמי אבל זה שכובש רוחו הוא דבר בלתי גשמי לכן הוא יותר והמדה הזאת שהוא ארץ אפים הוא מדה השי' שנקרא ארץ אפים:

החודשי זכור מזה תביך וחדש המדה הזאת מי שהוא בעל הנחה כי אשר הוא בעל הנחה אינו יוצא מן הישר כלל ונשאר על השווה הפך מי שאינו בעל הנחה שמפני כך יוצא מן השווה ומפני כך אמרו שזכו ב"ה לקבוע הלכה כמותו מפני שהיו בעלי הנחה שלא היו כבית שמאי שהיו קפדנים וידוע כי הקפדן מפני גדול כעסו יוצא מן השווה לגמרי וההלכה הוא הדרך שאינו יוצא לימין ולשמאל כלל רק הולך בשווה אינו סר לימין ולשמאל ולכך נקרא הלכה כי ההולך הוא הולך ביושר אינו גוסס מן הדרך הישר והשוה כלל לא לימין ולא לשמאל. וזהו מדה ב"ה שתנה להם מדה זאת בכל הנהגתם שלא היו יוצאים מן השווה שהיו גוחים. ואל תאמר כי ב"ש לא היו חכמים כי אדרבא היו חכמים גדולים וחריפים היו רק לענין הלכה שהוא הדרך הישר הוא לב"ה מפני שהיו בעלי הנחה מבלי שיצאו מן הסדר. וכן במה שהיו עלובין שונים דבריהם ודברי חבריהם. וכל זה עניני הנחה לגמרי כי שאר בני אדם כאשר יאמר לו דבר ממהר לכעוס ועלוב מי שהעליב אותו ואילו אצל ב"ה היו בעלי הנחה ולא היו עלובין אף אם אחד העליב אותו. וכן מה שהיו שונים דבריהם ודברי ב"ש ולא עוד אלא שהיו מקדימין דברי ב"ש לדבריהם. כל ענין זה שהיו מסודרין במעשניהם ואינם מכת המתגברים על חבריהם הם מכת המנצחים ואף כי לפי ענין הפלול הוא טוב מ"מ הוא יוצא מן הסדר. ולענין ההלכה צריך שלא יצא מן הסדר והשווה כלל. וכל הדברים האלו שזכר הכל שהיו מסודרים ולא היו יוצאים מן הסדר אבל ב"ש לא היה הלכה כמותו מ"מ דברי ב"ש הם ג"כ דברי אלהים חיים כדאיתא שם. והדבר הזה

שהיו ק
להם מ
ונותר
בארנו
הילל י
יוצאים
ובפרו
מדותיו
מופלגי
ראוי
כורא
השי'
ית' אי
שהוא
אל הש
וכל ד
אלו ה
כועס
למעלה
שכל ו
מן הג
כת בג
אשר
גשמי
ובכתיב
גשמי
יכנס ל
השכלי
זה אין
בפרק
הכמו
מסתלק
ממנו
ויאמר
אם צ

שהיו קפדנין היה מפני מדתו של ב"ש ג"כ שהיה להם מדת החכמה כדאמרינן אם ראית ת"ח נוקם ונוטר איבה כנפש חגרתו על מתנגד והדבר הזה בארנו במקומו אבל לענין הלכה ראוי כביית הלל שכ"ח הלל היו מסודרין במעשיהם אינם יוצאים מן השו"י ולפיכך ראוי הוא אל ההלכה:

ובפרק ערבי פסחים (ק"ג ב') ג' הקב"ה אוהבן מי שאינו כועס ומי שאינו עומד על מדותיו ומי שאינו משתכר ע"כ רמזו בזה דברים מופלגים בחכמה מאוד כי מי שיש בו אלו ג' ראוי אל האהבה כי באלו המדות מתדמה אל בורא הכל והדומה יאהב את הדומה ותדע כי השי"י אינו גשם ואין לו מדות הגשם כי הוא ית' אינו מתפעל כמו הגשם שהוא מתפעל או שהוא כח בגשם שהוא ג"כ מתפעל. וכך אין אל השי"י גדר. כי הגדר הוא מורכב מסייג והכלל וכל דבר שהוא מורכב הוא בעל גשם לכן כל אלו הם מדות הגשם. ולפיכך אמר מי שאינו כועס הרי אינו מתפעל כמו הגשם וכמו שהתבאר למעלה כי מי שהוא ארך אפים הוא שיש לו שכל נבדל לגמרי, ולכך מי שאינו כועס נבדל מן הגשמי ובוה יש לו דמיון אל השי"י שאינו כח בגשם, והמשתכר הוא בעל גשם בעצמו, כי אשר הוא משתכר כבר סר ממנו השכל והוא גשמי, וכבר בארנו זה במקומות הרבה מאוד ובנתיב התפלה נתבאר ענין זה כי השכור הוא גשמי לגמרי ולכן אסרה תורה שתרי יין שלא יכנס למקום הקדוש הנבדל ולא יהיה מורה בתורה השכלית. ומי שאינו מעמיד על מדותיו, הנה לאדם זה אין לו גדר כי הדבר שיש לו גדר אינו יוצא

המדה הזאת מי בעל הנחה אינו השווי הפך מי יוצא מן השווי. ע הלכה כמותן. דו כבית שמאי צפני גודל כעסו הא הדרך שאינו ולך בשווי אינו הלכה כי החולך מן הדרך הישר אבל זהו מדת נהגתם שלא היו ואל תאמר כי ז הכמים גדולים עא הדרך הישר זה מבלי שיצאו שונים דבריהם מנהג לגמרי. כי כד ממחר לכעוס אצל ב"ה היו אם אחד העליב זהם ודברי ב"ש י"ש לדבריהם. ז"ק ואינם מכת המנצחים ואף מ"מ הוא יוצא י שלא יצא מן האלו שזכר הכל מן הסדר אבל דברי ב"ש הם ע. והדבר הזה

מגדרו כלל. ולכן אינו יוצא ממדתו רק עומד בהנהגתו אבל מי שאינו עומד על מדותיו אין לו גדר והוא פשוט בלתי גשמי ובוה יש לו דמיון אל השי"י שאין לו גדר. ולכך השי"י אוהב מי שאין לו מאלו ג' דברים כי הדומה יאהב את הדומה אליו. וכאשר יש בו אלו ג' יש כאן דמיון במה אליו שהוא ית' נבדל מן הגשמי וזהו אמיתת עצמו ית'. וכל אלו ג' דברים כל אחד יותר הרחקה מן הגשמי. כי השכור הוא גשמי לגמרי וכאשר אינו כועס שאינו מתפעל אינו כמו דבר שהוא כח בגשם שהדבר שהוא כח בגשם מתפעל בתפעלות הגשם. ומי שצומד על מדותיו יש לו ענין גשמי במה שיש לו גדר והגדר הוא ענין גבול אשר שייך לגשם, ואלו דברים דברי חכמה מאוד. ותבאר לך כי בעל הנחה ואינו בעל כעס נמשך אחר השי"י ולכך השם ית' אוהב אותו:

ובפרק חלק (פנהרין צ"ב א') אמר ר"א כל פרינס המנהיג את הצבור בנחת זוכה ומנהיגם לעת"כ שנאמר כי מרחמם ינהגם ועל מבוועי מים יתהלם ע"כ. ובאור זה כי יותר מכן ראוי התנהג לפרינס המנהיג הצבור כי כל פרינס המנהיג העם שיהיה מנוחה לעם אשר הוא מנהיג והפרינס המנהיג את הצבור בנחת, וידוע כי עות"ז אינו עולם המנוחה, וכאשר מנהיג את הצבור ומנהיג אותם בעות"ז מעין עות"ב שעל מי מנוחה מנהל אותם זוכה לתנהיג אותם בעות"ב גם כן שעות"ב הוא כלול מנוחה כי עתה בעות"ז אי אפשר להיות כולו מנוחה ולכן זוכה לתנהיג אותם לעת"ד. שאו תהיה המנוחה שלימה השקט ובטח ותהיה הנחה של מנוחה מכל צד:

פרק ב

דכתיב כי לולי פני יהושפט מלך יהודה אני נושא את אביס אליה ואם אראך וכתוב נעתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותת' עליו רוח ה' אמר ר' מני כן פטוש כל אדם שבועס אפי' פוסקין לו גדולה מן השמים מורידין אותו מנא לן מאליאב דכתיב וחר אף אליאב ויאמר וגו' וכי אויל שמחאל לממשחינהו בכולהו כתיב בהו לא בזה

בפרק אלו דברים (פסחים ט"ו ב') א"ר שמעון בן יעיש כל אדם שכועס את חכם הוא חכמתו מסתלק ממנו ואם נביא הוא נבואתו מסתלק ממנו אפי' חכם הוא חכמתו מסתלק ממנו דכתיב וקצוף משה על פקודי החיל וכתוב ויאמר אלעזר המצור משה איעלם מינייה אם נביא הוא נבואתו מסתלק ממנו מאלישע